UiO : Universitetet i Oslo

Norsk fysikklærerforening

Fysikkolympiaden – Norsk finale 2015

3. uttakingsrunde

Fredag 20. mars kl. 09.00 til 11.30

Hjelpemidler: Tabell/formelsamling, lommeregner og utdelt formelark

Oppgavesettet består av 6 oppgaver på 3 sider

Lykke til!

Oppgave 1

N motstander er koplet i parallell. Forklar hvorfor den totale resistansen alltid er mindre enn den minste resistansen i parallellkoplingen.

Oppgave 2

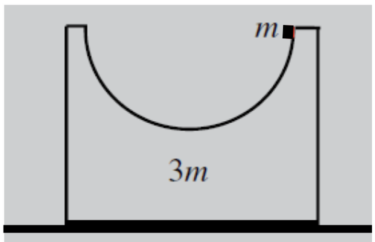

Figuren viser en kasse med massen $3m$. Kassen er plassert på et horisontalt bord, og den kan gli uten friksjon. Det er en halvsirkelformet bane, med radien r, i kassen der en liten kloss med massen m kan gli uten friksjon. Den lille klossen blir sluppet fra ro fra det øverste høyre hjørnet (se figuren). Finn normalkraften fra bordet på kassen i det øyeblikket den lille klossen er i bunnen av den halvsirkelformede banen.

Oppgave 3

En planet har varierende tetthet. Tettheten er størst i midten der den er ρ_0, og så avtar den lineært utover mot overflaten der den er ρ_s. Radien til planeten er R.

Finn et uttrykk for tyngdeakselerasjonen på overflaten av denne planeten.

Hint: Du kan få bruk for at $dm = \rho dV$, og at overflaten av en kule er $4\pi R^2$.

Oppgave 4

En tynn homogen stang med massen M og lengden l er opphengt slik at den kan svinge fritt uten friksjon (se figuren).

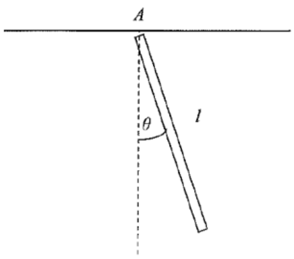

Vi lar stangen henge helt i ro, altså loddrett. En liten ball med massen m blir skutt mot den nederste enden av stangen med en horisontal fart på v_0. Ballen spretter tilbake med farten v etter et uelastisk støt.

Hva blir det maksimale utslaget, θ_{maks}, etter støtet?

Gitte størrelser:
M = 0,80 kg
m = 0,050 kg
l = 0,20 m
v_0 = 6,0 m/s
v = -5,0 m/s

Hint: Du kan få bruk for at treghetsmomentet til stangen om aksen gjennom A er $I = \frac{1}{3}Ml^2$

Oppgave 5

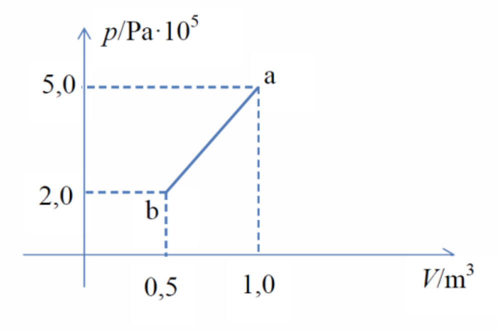

100 mol av en enatomig ideal gass blir presset sammen fra tilstand a til tilstand b som vist på figuren.

Hvor mye varme (Q) er involvert i prosessen?

(Du kan få bruk for at $C_V = \frac{3}{2}R$)

Oppgave 6

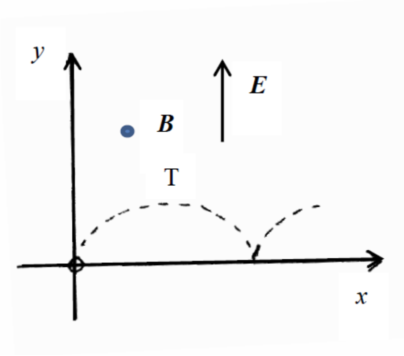

En partikkel med massen m og ladningen +q starter fra ro i origo (se figuren). Det er et homogent elektrisk felt i y-retning, og det er et homogent magnetisk felt med retning ut av papirplanet.

Partikkelen følger en bane som er en sykloide. Avstanden fra x-aksen til toppunktet (T) kaller vi y_T.

Det kan vises at i toppunktet har banen en krumning som er lik radien i en sirkel med $R = 2y_T$.

Vis at farten i toppunktet kan skrives $v = \dfrac{2E}{B}$.

Fysikkolympiaden 2014/2015
Norsk finale – løsningsforslag

Oppgave 1

Den totale resistansen er $\frac{1}{R_{tot}} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + ... + \frac{1}{R_N}$

Hvis R_1 er minst blir $\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + ... + \frac{1}{R_N} > \frac{1}{R_1}$

Altså er $\frac{1}{R_{tot}} > \frac{1}{R_1} \Rightarrow R_{tot} < R_1$

Oppgave 2

Når den lille klossen er i bunnen av den halvsirkelformede bane, har den farten *v,* og kassen får farten *V*. Bevaring av bevegelsesmengde gir:

$$3mV = mv \Rightarrow V = \frac{v}{3}$$

Energibevaring gir: $mgr = \frac{1}{2}mv^2 + \frac{1}{2}3mV^2 = \frac{2}{3}mv^2 \Rightarrow v = \sqrt{\frac{3gr}{2}}$

Vi ser nå på den lille klossen fra kassen (som er i bevegelse):

Klossen har da farten: $v' = v + V = \frac{4}{3}v$

Kraften (*S*) fra kassen på klossen i bunnpunktet blir da gitt av: $S - mg = m\frac{v'^2}{r} = \frac{m}{r}\left(\frac{4}{3}v\right)^2$

Altså: $S = \frac{11}{3}mg$ og normalkraften fra bordet på kassen blir: $N = S + 3mg = \frac{20}{3}mg$

Oppgave 3

Tettheten kan skrives: $\rho = \rho_0 - kr$ der $k = \dfrac{\rho_0 - \rho_s}{R}$

Av $dm = \rho dV$ der $dV = 4\pi r^2 dr$ får vi massen til planeten:

$$M = \int_0^R (\rho_0 - kr)4\pi r^2 dr = \int_0^R (\rho_0 - \frac{\rho_0 - \rho_s}{R} r)4\pi r^2 dr = \frac{4\pi}{3}\rho_0 R^3 - \frac{4\pi(\rho_0 - \rho_s)}{4R} R^4$$

Altså: $M = \pi R^3 (\dfrac{\rho_0}{3} + \rho_s)$

Dermed får vi at tyngdeakselerasjonen på overflaten blir:

$$mg = \gamma \frac{mM}{R^2} \Rightarrow g = \gamma \pi R(\frac{\rho_0}{3} + \rho_s)$$

Oppgave 4

Spinnbevaring (både ballen og stangen):

$$lmv + I\omega = lmv_0 \Rightarrow \omega = \frac{3m}{lM}(v_0 - v) = 10{,}31 \text{ rad/s}$$

Tyngdepunktet til stangen vil heve seg en høyde *h*.

Energibevaring gir da:

$$\tfrac{1}{2} I\omega^2 = Mgh$$

Litt trigonometri gir:

$$\cos\theta = \frac{\frac{l}{2} - h}{\frac{l}{2}} \Rightarrow h = \tfrac{l}{2}(1 - \cos\theta)$$

Da blir: $\frac{1}{2} I\omega^2 = Mg\frac{l}{2}(1 - \cos\theta)$

$$\cos\theta = 1 - \frac{I\omega^2}{Mgl} = 1 - \frac{\frac{1}{3}Ml^2\omega^2}{Mgl} = 1 - \frac{l\omega^2}{3g}$$

Som innsatt tall gir $\theta = 74^0$

Oppgave 5

Vi har:

$$Q = \Delta U + W$$

Arbeidet er arealet under grafen: $W = -1{,}8 \cdot 10^5\,\mathrm{J}$ (arbeid på gassen)

Endring av indre energi (bare avhengig av temperaturendringen):

$$\Delta U = nC_V \Delta T = \tfrac{3}{2} nR\Delta T$$

Vi finner endringen av temperaturen av tilstandsligningen:

$$pV = nRT \Rightarrow \Delta T = \frac{1}{nR}(p_b V_b - p_a V_a) = -480\,\mathrm{K} \text{ (temperaturen synker)}$$

Da blir:

$$\Delta U = \tfrac{3}{2} nR\Delta T = -6{,}0 \cdot 10^5\ \mathrm{J}$$

Altså: $Q = \Delta U + W = -7{,}8 \cdot 10^5\ \mathrm{J}$

(Det går varme ut av systemet)

Oppgave 6

B-feltet står normalt på farten. Det er bare E-feltet som gir endring av kinetisk energi.
Da har vi:

$$qEy_T = \tfrac{1}{2} mv^2 \Rightarrow v = \sqrt{\frac{2qEy_T}{m}} = \sqrt{\frac{2qER}{2m}}$$

Kreftene i toppunktet:

$$qE - qvB = -m\frac{v^2}{R} = -\frac{m}{R}\frac{2qER}{2m} = -qE$$

Altså:

$$v = \frac{2E}{B}$$